ECLI:LV:AT:2018:0517.A43007317.3.S

Lieta Nr. A43007317
SKA-517/2018
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
SPRIEDUMS
Rīgā 2018.gada 17.maijā

Augstākā tiesa šādā sastāvā:
tiesnese Rudīte Vīduša,
tiesnese Dzintra Amerika,
tiesnese Ieva Višķere

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz *Moller Auto Baltic AS, Harald A. Moller AS un Heinz Wilke Autohandel GmbH* pieteikumiem par Konkurences padomes 2014.gada 15.decembra lēmuma Nr. E02-68 atcelšanu daļā, sakarā ar Konkurences padomes kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2017.gada 7.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Konkurences padome ar 2014.gada 15.decembra lēmumu Nr. E02-68 konstatēja Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktā vienošanās aizlieguma pārkāpumu *SE „Moller Baltic Import"*, SIA „Moller Auto Latvia", SIA „Moller Auto Ventspils", SIA „Moller Auto Krasta", SIA „SD Autocentrs", kā arī SIA „Auto Īle & Herbst" un SIA „Ripo Autocentrs" darbībās.

Konkurences padome citstarp uzlika *Heinz Wilke Autohandel GmbH* naudas sodu 960 371,46 *euro* apmērā solidāri ar SIA „Moller Auto Krasta" un 204 078,60 *euro* apmērā solidāri ar SIA „Moller Auto Ventspils".

Moller Auto Baltic AS Konkurences padome uzlika naudas sodu 4825,99 *euro* apmērā solidāri ar SIA „Moller Auto Krasta", 1025,52 *euro* solidāri ar SIA „Moller Auto Ventspils" un 1 216 738,56 *euro* solidāri ar SIA „Moller Auto Latvia".

Savukārt *Harald A. Moller AS* Konkurences padome uzlika naudas sodu 2 079 813,29 *euro* apmērā solidāri ar *SE „Moller Baltic Import"*.

Lēmumā norādīts, ka pieteicējas *Moller Auto Baltic AS, Harald A. Moller AS un Heinz Wilke Autohandel GmbH* ir solidāri atbildīgas par minēto konkurences tiesību pārkāpumu, kas konstatēts to meitas sabiedrību darbībās. Pieteicējas nav bijušas dalībnieces pārkāpuma izdarīšanā un uz tām nav attiecināma personiskā atbildība, kā tas būtu pārkāpuma izdarītājam. Pieteicēju solidārā atbildība par savu meitu sabiedrību rīcību izriet no tā, ka saistītās sabiedrības savu rīcību nenosaka neatkarīgi.

[2] Pieteicējas vērsās tiesā, lūdzot atcelt Konkurences padomes lēmumu daļā par tām piemēroto solidāro atbildību. Sākotnēji pieteikumi tika skatīti vienā tiesvedībā (administratīvā lieta Nr. A43009415) ar *SE „Moller Baltic Import"*, SIA „Moller Auto Latvia", SIA „Moller Auto Ventspils", SIA „Moller Auto Krasta" un SIA „SD Autocentrs" pieteikumiem. Taču ar Administratīvās apgabal tiesas lēmumu *Moller Auto Baltic AS, Harald A. Moller AS* un *Heinz Wilke Autohandel GmbH* prasījumi izdalīti atsevišķā tiesvedībā (administratīvā lieta Nr. A43007317).

[3] Administratīvā apgabaltiesa ar 2017.gada 7.aprīļa spriedumu pieteikumus apmierināja, spriedumu pamatojot ar turpmāk minētajiem apsvērumiem.

[3.1] Tā kā lietā konstatētais konkurences tiesību pārkāpums neattiecas uz tirdzniecību starp dalībvalstīm, tad tiešā veidā nav piemērojamas ne Eiropas Savienības tiesību normas, ne Eiropas Savienības Tiesas prakse par mātes sabiedrības solidāro atbildību par meitas sabiedrības darbībām.

[3.2] Konkurences likums neparedz solidāru atbildību par konkurences tiesību pārkāpumu. Vienlaikus no Konkurences likuma grozījumu likumprojekta (2015.gada 16.marts) konstatējams, ka likumdevējs ir apsvēris un joprojām apsver nepieciešamību Konkurences likumā noteikt solidāru atbildību gan par konkurences tiesību pārkāpumu, gan pārkāpuma rezultātā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu, bet šobrīd šāds regulējums tomēr nav pieņemts. Pārsūdzētā lēmuma izdošanas brīdī ne Konkurences likums, ne arī Ministru kabineta 2008.gada 29.septembra noteikumi Nr. 796 „Kārtība, kādā nosakāms naudas sods par Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā un 13.pantā paredzētajiem pārkāpumiem" (turpmāk – noteikumi Nr. 796) neparedzēja solidāru atbildību par konkurences tiesību normu pārkāpumu, ne arī naudas soda samaksu.

[3.3] Pārsūdzētajam lēmumam ir sodošs raksturs, un tas neapšaubāmi ir pieteicējām nelabvēlīgs administratīvais akts.

Atbilstoši likuma atrunas principam, kas nostiprināts arī Administratīvā procesa likuma 11.pantā, tā kā ne Konkurences likums, ne citas tiesību normas neparedzēja Konkurences padomes tiesības pieteicējām solidāri uzlikt naudas sodu par meitas sabiedrību pieļautajiem konkurences tiesību pārkāpumiem, lēmums daļā par pieteicējām solidāri uzlikto naudas sodu ir atzīstams par prettiesisku.

Turklāt, neesot speciālajai tiesību normai, pārsūdzētais lēmums pārkāpj arī Komerclikuma 137.panta trešajā daļā noteikto, ka sabiedrības dalībnieks neatbild par sabiedrības saistībām.

[3.4] Konkurences padome arī norādījusi, ka mātes sabiedrības atbildības piemērošanas pamats ir Konkurences likuma 1.panta 9.punkts, kas ietver „tirgus dalībnieka" jēdzienu, nosakot, ka tas var sastāvēt no vairākām sabiedrībām, ja tiek īstenota izšķiroša ietekme.

Iepriekš minētie iestādes apsvērumi vairāk vedina uz iespējamo mātes sabiedrību personisko atbildību. No Konkurences likuma 11.panta pirmās

daļas un 12.panta pirmās daļas izriet, ka juridiskās atbildības subjekts par Konkurences likuma 11.panta pirmās daļas pārkāpumu ir tirgus dalībnieks.

Likumdevējs, Konkurences likuma 1.panta 9.punktā nosakot „tirgus dalībnieka" jēdzienu, ir vēlējies to saskaņot ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81. un 82.pantā iekļauto jēdzienu „uzņēmums".

Ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas pastāvīgo judikatūru par jēdziena „uzņēmums" satura atklāšanu, Konkurences likumā ietvertais jēdziens „tirgus dalībnieks" izprotams funkcionāli kā ikviens subjekts jeb ekonomiska vienība, kas veic saimniecisko darbību, neatkarīgi no šā subjekta juridiskā statusa un finansēšanas formas. Turklāt šo speciālo subjektu var veidot arī vairākas personas. Līdz ar to arī mātes un meitas sabiedrību Konkurences likuma izpratnē var uzskatīt par vienu tirgus dalībnieku, ja vienai pār otru ir izšķiroša ietekme.

[3.5] Ņemot vērā Komerclikuma 210.panta pirmo daļu, nav šaubu, ka sabiedrības 100% kapitāldaļas ļauj to turētājam īstenot izšķirošu ietekmi sabiedrībā.

Konkurences padomei bija tiesības lemt, vai pieteicējas un to meitas sabiedrības neveido ekonomisko vienību, kas lietā būtu uzskatāma par vienu tirgus dalībnieku. Taču izšķirošas ietekmes fakts pats par sevi nav pamats atbildības noteikšanai mātes sabiedrībai par meitas sabiedrības pārkāpumu.

Konkrētajā gadījumā būtiski ņemt vērā apstākli, ka Konkurences padomes naudas sodam un tā noteikšanas procedūrai ir krimināltiesisks raksturs. Līdz ar to iestādei, nosakot subjektu, kurš, iespējams, ir pārkāpis konkurences tiesības, ir jābalstās uz rūpīgi izvērtētiem pierādījumiem, bet secinājumiem ir jābūt skaidriem un pārliecinošiem, atspoguļojot iestādes izdarītos lietderības apsvērumus.

Konkurences likuma 12.panta pirmā daļa *expressis verbis* paredz Konkurences padomes pienākumu konstatēt tirgus dalībnieka darbībās konkurences likuma pārkāpumu, lai varētu tam piemērot atbildību, uzliekot sodu vai nosakot tiesiskos pienākumus.

Lēmumā nav pienācīgi konstatēts, ka pieteicējas ir veidojušas tirgus dalībnieku, kas ir izdarījis pārkāpumu, un līdz ar to nav arī konstatēta pieteicēju personiska atbildība par pārkāpumu. To faktiski apliecina arī Konkurences padomes norādītais, ka pieteicējas nav bijušas dalībnieces pārkāpuma izdarīšanā un uz tām nav attiecināma personiskā atbildība, kā arī lēmuma rezolutīvā daļa, saskaņā ar kuru pieteicēju darbībās nav ticis konstatēts pārkāpums.

Atbildība un līdz ar to arī soda samaksas pienākums par konkurences tiesību pārkāpumu iestājas tikai uz likumu pamata un tikai par likumu pārkāpumu. Tas izriet no Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92.pantā ietvertā principa *nullum crimen, nulla poena sine lege*.

[4] Konkurences padome par apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, norādot turpmāk minētos argumentus.

[4.1] Kopš Eiropas Savienības Tiesas pirmā sprieduma 1972.gada 14.jūlijā lietā Nr. 48/69, kad tika atzīta mātes sabiedrības solidāra atbildība par meitas sabiedrības darbībām, ir nostiprinājusies tās pastāvīga judikatūra. Solidāras atbildības princips izriet no Līgumā par Eiropas Savienības darbību ietvertā „uzņēmuma" jēdziena.

Administratīvā tiesa jau iepriekš skaidrojusi Konkurences likumā paredzēto „tirgus dalībnieka" jēdzienu, tā tvērumu un atbildības piemērošanu viena tirgus dalībnieka ietvaros, nonākot pie analoģiskiem secinājumiem, kādus izdarījusi Eiropas Savienības Tiesa attiecībā uz solidāras atbildības piemērošanu. No sprieduma nav skaidrs, vai apgabaltiesa ir iepazinusies un ņēmusi vērā judikatūru, spriedumā nav pamatots, kādu apsvērumu dēļ tiesa konkrētajā lietā rīkojusies atšķirīgi un no judikatūras atkāpusies.

[4.2] Konkurences likuma 12.panta pirmā daļa noteic juridisku atbildību par Konkurences likuma pārkāpumu (aizliegtu vienošanos) tirgus dalībniekam. Tiesu praksē atzīts, ka solidāri atbildīgās mātes vai māsas sabiedrības tieša līdzdalība pārkāpumā nav nepieciešama. Mātes sabiedrības atbildība izriet no tā, ka abi tirgus dalībnieki ir uzskatāmi par vienu tirgus dalībnieku un meitas sabiedrība savu rīcību nenosaka patstāvīgi.

[4.3] Spriedumā tiek jaukts personiskās atbildības princips un personiskās līdzdalības nepieciešamība konkurences tiesību pārkāpumā. Ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas praksi, mātes un meitas sabiedrības ir personiski un solidāri atbildīgas par pieļautu konkurences tiesību pārkāpumu, ņemot vērā personiskās atbildības principu.

[4.4] Tiesa lēmuma rezolutīvo daļu nav vērtējusi kontekstā ar pārējo lēmuma tekstu, kur sniegti Konkurences padomes apsvērumi mātes sabiedrības atbildības noteikšanai konkrētajā lietā. Pat ja lēmuma rezolutīvajā daļā nav tiešas atsauces uz Konkurences likuma 1.panta 9.punktu, bet šāds pamatojums sniegts lēmuma motīvu daļā, tas neliedz iestādei piemērot pieteicējām solidāro atbildību, tostarp ņemot vērā, ka pieteicējām iestādē ir nodrošinātas visas lietas dalībnieku tiesības.

[4.5] Neatkarīgi no izšķirošas ietekmes konstatēšanas veida izšķirošas ietekmes fakts pats par sevi ir pietiekams, lai piemērotu mātes sabiedrībai atbildību solidāri ar tās meitas sabiedrību, ja vien mātes sabiedrība nav iestādē sniegusi tādus pierādījumus, kas prezumpciju par izšķirošu ietekmi atspēkotu. Pieteicējas nav sniegušas šādus pierādījumus.

[4.6] Komerctiesību regulējumam nav izšķirošas nozīmes atbildības piemērošanai Konkurences likumā paredzētajam tirgus dalībniekam. Līdz ar to atbildības piemērošanas princips (Komerclikuma 137.panta trešā daļa) komerctiesībās nav izmantojams juridiskās atbildības subjekta – „tirgus dalībnieka" jeb „uzņēmuma" – jēdziena interpretācijas nolūkos par pieļautu Konkurences likuma pārkāpumu.

Ja tiesa piekrīt tirgus dalībniekam kā konkurences tiesību pārkāpuma subjektam, tai ir jāvadās no objektīvi vispiemērotākā interpretācijas avota – Eiropas Savienības konkurences tiesības reglamentējošiem normatīvajiem aktiem. Tiesas secinājumi, ka tā nevar piemērot Eiropas Savienības tiesības, ir selektīvi un ārpus konteksta.

Par Eiropas Savienības konkurences pārkāpumu tiek piemērota solidārā atbildība. Eiropas Savienības normatīvajos aktos netiek lietots jēdziens „solidārā" vai „mātes sabiedrības" atbildība. Tas izriet tieši no jēdziena „uzņēmums" satura. Tāpat ne Konkurences likumā, ne citos konkurences tiesības regulējošajos normatīvajos aktos netiek lietoti minētie jēdzieni. Tā izriet no Konkurences likuma 1.panta 9.punkta „tirgus dalībnieka" jēdziena, kas saskaņots ar „uzņēmuma" jēdzienu.

Lēmumā piemērotā mātes sabiedrības atbildība ir saderīga arī ar Satversmes 92.pantu. Pieteicēju rīcībā bijuši visi tiesību aizsardzības līdzekļi, un tās tos arī aktīvi ir izmantojušas.

[4.7] Tiesas minētajā Konkurences likuma grozījumu projektā solidārās atbildības jēdziens nav minēts attiecībā uz mātes sabiedrības solidāro atbildību par naudas soda samaksu, pieļaujot Konkurences likuma pārkāpumu. Tajā solidārā atbildība minēta saistībā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2014.gada 26.novembra Direktīvu 2014/104/ES par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem. Direktīvā regulēti jautājumi par visu konkurences pārkāpumā iesaistīto solidāro civiltiesisko atbildību par pārkāpumu, tas ir par zaudējumu atlīdzināšanu cietušajiem.

Arī Eiropas Komisijas 2017.gada 24.martā publiskotajā Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas projektā par apstākļu nodrošināšanu nolūkā dot dalībvalstu konkurences iestādēm iespēju efektīvāk izpildīt konkurences noteikumus un par iekšējā tirgus pienācīgas darbības nodrošināšanu (preambulas 31.punktā) uzsvērts, ka saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas judikatūru dalībvalstu konkurences iestādes ir tiesīgas atzīt par atbildīgiem uzņēmuma juridisko vai ekonomisko tiesību un saistību pārņēmējus un uzlikt tiem naudas sodus par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. un 102.panta pārkāpumiem. Attiecīgi direktīvas projekta 12.panta trešajā daļā noteikts pienākums dalībvalstīm nodrošināt, ka atbilstoši konkurences tiesībās pastāvošajam „uzņēmuma" jēdzienam un jau ilgstoši pastāvošai Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai, visu dalībvalstu konkurences iestādes var uzlikt naudas sodu mātes uzņēmumiem un uzņēmumu juridisko un ekonomisko tiesību pārņēmējiem.

[4.8] Spriedumā nav skaidri norādīts, kāpēc Latvijas normatīvo aktu tekstā gramatiski būtu jāietver jēdzieni „solidārās" vai „mātes sabiedrības" atbildība. Tāpat spriedumā nav pienācīgi izskaidrots, kāpēc Latvijā mātes sabiedrības atbildību varētu piemērot, vienīgi ja mātes sabiedrība ir līdzdarbojusies konkurences tiesību pārkāpumā.

[4.9] Spriedums ir solis prom gan no Eiropas Savienības, gan Latvijas konkurences tiesību efektīvas piemērošanas.

[5] Pieteicēja *Heinz Wilke Autohandel GmbH* par kasācijas sūdzību iesniedza paskaidrojumus, norādot turpmāk minētos argumentus.

[5.1] Spriedumā pamatoti norādīts, ka Konkurences padome, pieņemot lēmumu, nav ievērojusi likuma atrunas principu. Lēmums nav pamatots ar nacionālo tiesību aktu (pamatojumā nav norādīts Konkurences likuma 1.panta 9.punkts). Lietā nav piemērojamas Eiropas Savienības tiesības.

[5.2] Konkurences padomes norādītajās administratīvajās lietās, ko tā uzskata par tiesu praksi, no kuras atkāpusies apgabaltiesa, pastāv citi faktiskie un tiesiskie apstākļi nekā izskatāmajā lietā.

Konkurences padomes rīcība, solidāro atbildību nosakot tikai vēl divās citās lietās, bijusi selektīva. Konkurences padome nav pamatojusi, ar ko šī lieta atšķiras no citām lietām, kurās mātes sabiedrībām nav piemērota solidārā atbildība.

[5.3] Pieteicēja ir atspēkojusi prezumpciju, ka tā izmantojusi izšķirošu ietekmi bijušās meitas sabiedrībās. Turklāt, tā kā pieteicējai jau kopš 2012.gada 30.janvāra nav nekādu iespēju ietekmēt bijušo meitas sabiedrību rīcību un tās darbība kopš 2008.gada bija vērsta uz iziešanu no Latvijas tirgus, speciālā prevencija kā lietderības apsvērums soda piemērošanai nav ne nepieciešama, ne piemērota. Ģenerālā prevencija nav piemērojama, ņemot vērā, ka pieteicējas būtisku tiesību ierobežošanu varētu attaisnot tikai ievērojams sabiedrības ieguvums, par kuru nevar uzskatīt vienīgi ģenerālo prevenciju.

[5.4] Solidārās atbildības būtība ir piešķirt kreditoram tiesības izvēlēties, no kura no kopparādniekiem prasīt visas saistības izpildījumu. Šādas tiesības nesasniedz soda prevencijas mērķi, tāpat tas neatbilst taisnīguma principam.

[5.5] Tā kā solidārās atbildības īstenošana ir nacionālo tiesību jautājums un Latvijas tiesību aktos solidārās atbildības īstenošanas kārtība noteikta Civillikumā, tas lietā piemērojams pēc analoģijas.

[5.6] Tā kā Konkurences padome soda noteikšanai kā izšķirošo izvirza lēmuma pieņemšanas dienu, arī jēdziena „tirgus dalībnieks" satura noteikšanai būtu izmantojams tas pats atskaites punkts – lēmuma pieņemšanas diena. Izmantojot gan gramatisko, gan sistēmisko Konkurences likuma 1.panta 9.punkta iztulkošanas metodi, secināms, ka izšķirošai ietekmei jābūt tiesību normas piemērošanas brīdī.

Piemērojot sodu, uz pieteicēju tika attiecināts cita, vairākkārt spēcīgāka tirgus dalībnieka apgrozījums.

[5.7] Pieteicējai nav virkne tiesību un iespēju, kuras ir izmeklētā pārkāpuma izdarītājam vai aktuālajai mātes sabiedrībai. Tai nav informācijas par pārkāpuma izmeklēšanu, nav dokumentu, ar kuriem sevi aizstāvēt izmeklēšanas laikā, tostarp lai mēģinātu atspēkot izšķirošas ietekmes īstenošanas prezumpciju. Tai nav bijušās meitas sabiedrības arhīva dokumentu. Tai nav nekādu iespēju sadarboties ar Konkurences padomi ne pirms, ne pēc lēmuma pieņemšanas.

[6] Pieteicējas *Harald A. Moller AS* un *Moller Auto Baltic AS* par kasācijas sūdzību iesniedza paskaidrojumus, norādot turpmāk minētos argumentus.

[6.1] Tas, ka tiesa nav minējusi tās administratīvās lietas, uz kurām atsaukusies Konkurences padome, nenozīmē, ka spriedumā nav sniegts pienācīgs pamatojums solidārās atbildības nepiemērošanai. Tiesa pamatoti atzinusi, ka Konkurences likumā nav skaidri un nepārprotami noteikta mātes sabiedrības solidārā atbildība.

[6.2] Tā kā sodam ir krimināltiesisks raksturs, solidāru atbildību var noteikt tikai un vienīgi uz likuma pamata un tikai par likuma pārkāpumu. Turklāt šādam likumam jābūt pietiekoši skaidri formulētam un nepārprotamam. Lietā nav piemērojamas Eiropas Savienības tiesības, jo pārkāpums neattiecas uz tirdzniecību starp dalībvalstīm.

[6.3] Privāttiesībās solidāru atbildību nekad neprezumē. Tas attiecināms arī uz krimināltiesiska rakstura solidāru sodu piemērošanu, kā piemērošanas pamatam, ievērojot *nullum crimen, nulla poena sine lege* principu, jābūt skaidri un nepārprotami noteiktam likumā. Konkrētajā gadījumā tā nav.

[6.4] Aizsardzību pret Konkurences padomes norādīto izvairīšanās no soda risku jau nodrošina Konkurences likuma 12.panta pirmā daļa, kuras mērķis, nosakot kā lēmuma adresātu tirgus dalībnieku, ir nodrošināt Konkurences padomes lēmuma izpildi. Tiesību subjekta formas maiņa (tostarp pat likvidācija) neizbeidz tirgus dalībnieka atbildību, ja no ekonomiskā viedokļa šis cits tiesību subjekts ir daļa no vai pilnībā tā pati ekonomiskā vienība. Šāda atbildība pēc savas būtības ir nevis solidāra, bet gan pakārtota noteiktu apstākļu konstatēšanai nākotnē, kuri var arī neiestāties.

[6.5] Eiropas Savienības Tiesas sniegtā interpretācija par Eiropas Savienības tiesībās pazīstamā „solidāras atbildības" principa piemērošanu ir atbilstoša tieši Eiropas Savienības tiesību aktiem. Šo principu tieša pārņemšana un attiecināšana uz nacionālo tiesību normu piemērošanu, neievērojot nacionālajās tiesībās pastāvošos tiesību principus un konstitucionāli nostiprinātās vērtības, ir nepamatota un nepieļaujama.

Arī nacionālajām konkurences uzraudzības iestādēm, piemērojot naudas sodus par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. un 102.panta pārkāpumiem, jāpiemēro nacionālie tiesību akti. Līdz ar to *a fortiori* konkurences uzraudzības iestādei, piemērojot Konkurences likumu un nosakot sodu, jāvadās no spēkā esošajiem tiesību aktiem tieši nacionālajās tiesībās. Šādu secinājumu 2014.gada nogalē apstiprināja arī Vācijas Federālā tiesa.

[6.6] Likumdevējs noteiktos gadījumos ir noteicis solidāru atbildību par citas personas pieļautiem pārkāpumiem publisko tiesību jomā. Tomēr nevienā normatīvajā aktā nav paredzēta solidāra atbildība par konkurences tiesību pārkāpšanu. Ņemot vērā arī *nullum crimen, nulla poena sine lege* principu, solidāro atbildību nav iespējams prezumēt vai noteikt pēc analoģijas.

Tā kā nepastāv tādas speciālās tiesību normas, kas paredz solidāru atbildību mātes sabiedrībai, pieteicējas aizsargā Komerclikuma 137.panta trešā daļa.

[6.7] Tiesa atzinusi, ka pieteicējas nav īstenojušas izšķirošu ietekmi pār meitas sabiedrībām ar mērķi pārkāpt konkurences tiesības un ir atspēkojušas izšķirošas ietekmes prezumpciju, uz kuru atsaucas Konkurences padome.

[6.8] Kaut arī Konkurences padome pamato pieteicēju solidāro atbildību ar Konkurences likuma 1.panta 9.punktu, tā nav ietverta lēmumā piemēroto normu uzskaitījumā. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 67.panta otrās daļas 7.punktam atsevišķs piemēroto tiesību normu uzskaitījums ir obligāta rakstveidā izdota administratīvā akta sastāvdaļa.

Motīvu daļa

[7] Atbilstoši Konkurences likuma 2.pantā norādītajam šā likuma mērķis ir aizsargāt, saglabāt un attīstīt brīvu, godīgu un vienlīdzīgu konkurenci visās tautsaimniecības nozarēs sabiedrības interesēs, ierobežojot tirgus koncentrāciju, uzliekot par pienākumu izbeigt konkurenci regulējošajos normatīvajos aktos aizliegtas darbības un normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā saucot pie atbildības vainīgās personas.

Saskaņā ar Konkurences likuma 3.pantu šis likums attiecas uz tirgus dalībniekiem un jebkuru reģistrētu vai nereģistrētu tirgus dalībnieku apvienību.

Konkurences likuma 1.panta 9.punktā definēts, kas ir tirgus dalībnieks: jebkura persona (arī ārvalsts persona), kura veic vai gatavojas veikt saimniecisko darbību Latvijas teritorijā vai kuras darbība ietekmē vai var ietekmēt konkurenci Latvijas teritorijā. Ja tirgus dalībniekam vai vairākiem tirgus dalībniekiem kopā ir izšķiroša ietekme pār vienu tirgus dalībnieku vai vairākiem citiem tirgus dalībniekiem, tad visus tirgus dalībniekus var uzskatīt par vienu tirgus dalībnieku.

Konkurences 11.panta pirmajā daļā, par kuras pārkāpumu sodīti pieteicēji, ir noteikts, ka ir aizliegtas un kopš noslēgšanas brīža spēkā neesošas tirgus dalībnieku vienošanās, kuru mērķis vai sekas ir konkurences kavēšana, ierobežošana vai deformēšana Latvijas teritorijā. Savukārt 12.panta pirmā daļa paredz, ka, ja Konkurences padome konstatē tirgus dalībnieku darbībās šā likuma 11.panta pirmās daļas pārkāpumu, tā pieņem lēmumu par pārkāpuma konstatēšanu, tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu. Atbilstoši Konkurences likuma 8.panta septītajai daļai Konkurences padomes lēmumi ir saistoši tirgus dalībniekiem un tirgus dalībnieku apvienībām.

Kā secināms no minētajām normām, Konkurences likumā par atbildības subjektu uzskatāms tirgus dalībnieks, un regulējuma mērķis ir par subjektu padarīt saimnieciskas jeb ekonomiskas darbības veicēju (ekonomisku vienību) neatkarīgi no tā, kādās juridiskās formās tas pastāv. Tas atbilst likuma mērķim – saukt pie atbildības pārkāpumā vainīgās personas.

Šāds secinājums arī iepriekš ir izdarīts Augstākās tiesas 2015.gada 3.marta lēmumā lietā Nr. SKA-407/2015 (A43015513) (*lēmuma 8.punkts*). Lai arī minētajā lēmumā galvenokārt ir runāts par to, vai atbildība pēc pārkāpēja reorganizācijas seko saimnieciskās darbības ieguvējam, minētie secinājumi ir izdarīti, pamatojoties uz sākotnējiem apsvērumiem par tirgus dalībnieka kā ekonomiskas vienības jēdzienu un atbildības piemērošanu tirgus dalībniekam.

[8] Tādējādi atbilstoši Konkurences likumam, ciktāl var pierēķināt kādu personu tam tirgus dalībniekam, kurš izdarījis Konkurences likuma pārkāpumu, šī persona ir subjekts, kam var piemērot atbildību. Tostarp tā var būt mātes sabiedrība, ja konkurences pārkāpumu tieši veidojošās darbības veikusi meitas sabiedrība, kas savu darbību nenosaka neatkarīgi no mātes sabiedrības.

Ievērojot Konkurences likumā ietverto regulējumu, kas ir pietiekami skaidri vērsts uz tirgus dalībnieku, Augstākā tiesa nesaskata, ka Latvijas tiesībās iztrūktu tiesiskais pamats atbildības piemērošanai mātes sabiedrībai, ciktāl šī mātes sabiedrība pierēķināma tirgus dalībniekam, kas izdarījis pārkāpumu. Attiecīgi nav pamata apgalvot, ka, piemērojot atbildību tirgus dalībniekā ietilpstošai personai, veidotos pretruna ar Satversmes 92.pantu un principu *nullum crimen, nulla poena sine lege* vai citām tiesību normām vai ka tas nekalpotu prevencijas mērķim. Pieteicējas *Harald A. Moller AS* un *Moller Auto Baltic AS* savos paskaidrojumos turklāt nepamatoti argumentē, ka risku attiecībā uz izvairīšanos no soda pilnībā novērš princips, ka atbildība seko saimnieciskās darbības ieguvējam. Lai piemērotu sodu atbildīgajai personai, vispirms ir pareizi jānosaka, kas ir šī atbildīgā persona, savukārt tas, vai rodas pamats atbildību tālāk attiecināt uz saimnieciskās darbības ieguvēju, ir pēc tam risināms jautājums, ja tāds vispār izceļas.

Tas savukārt nozīmē, ka apgabaltiesas apsvērumi par tiesiskā regulējuma trūkumu atbildības piemērošanai mātes sabiedrībai par meitas sabiedrības izdarītu pārkāpumu (kuri pamatā balstās uz apzīmējuma „solidāra atbildība" neietveršanu likumā un uz solidāras atbildības aspektiem civiltiesību jomā) neatbilst Konkurences likuma regulējumam.

[9] Apgabaltiesa arī nepamatoti izdarījusi secinājumu, ka likumdevējs apzināti izslēdzis iespēju piemērot atbildību, no tā, ka tika iecerētas, bet netika izdarītas izmaiņas Konkurences likuma 21.pantā. Kā pamatoti norāda Konkurences padome, apgabaltiesas minētie Konkurences likuma grozījumi attiecās uz pārkāpēju civiltiesiskās atbildības regulējumā, kurā patiešām parādās civiltiesiskais aspekts – personas tiesības prasīt kaitējuma atlīdzību no jebkuras aizliegtā vienošanā iesaistītās personas. No pašas likumprojektā piedāvātās 21.panta redakcijas ir skaidri redzams, ka runa ir par vairāku tirgus dalībnieku solidāru atbildību, nevis par atbildību, kuru par pārkāpumu piemēro vienam tirgus dalībniekam, kas sastāv no vairāk kā vienas juridiski nošķirtas personas.

[10] Jāņem turklāt vērā, ka tirgus dalībnieka jēdziens tomēr nenozīmē, ka ikkatru tiesisko pienākumu vajadzētu noteikt tieši tā – kā tirgus dalībniekam – formulētam adresātam. Tā kā tirgus dalībnieks var sastāvēt no vairākām juridiski nošķirtām personām, lēmums par atbildības piemērošanu tiek adresēts šīm personām. Konkurences padomes uzdevums ir pareizi noteikt šo tirgus dalībniekā ietilpstošo personu loku, kas ir atbildīgas par pārkāpumu, un taisnīgi, ievērojot tiesību normās noteiktos principus, noteikt šīm personām sodu.

[11] Administratīvā apgabaltiesa, lai arī iebildusi pret jēdzienu „solidāra atbildība", spriedumā tomēr vispārīgi ir akceptējusi Konkurences padomes lēmumā ietverto pamatojumu, ka juridiskās atbildības subjekts ir tirgus dalībnieks. Tas atbilst Konkurences likumam. Apgabaltiesa arī pamatoti ir secinājusi, ka Konkurences likumā ietvertais jēdziens „tirgus dalībnieks" ir interpretējams tāpat kā jēdziens „uzņēmums" Eiropas Savienības konkurences tiesībās un ka tādēļ ir iespējams izmantot Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, kas palīdz šo jēdzienu izprast. Apgabaltiesa arī pamatoti atzinusi, ka Konkurences padome bija tiesīga lemt, vai pieteicējas un to meitas sabiedrības neveido ekonomisko vienību, kas lietā būtu uzskatāma par vienu tirgus dalībnieku.

Jāņem vērā, ka Eiropas Savienības tiesību piemērošanas prakse nevar veidot patstāvīgu atbildības piemērošanas pamatu par Konkurences likuma normu pārkāpumu, tomēr var *mutatis mutandis* tikt izmantota analoģiska Latvijas tiesiskā regulējuma interpretācijā. Augstākā tiesa iepriekš vairākkārt norādījusi uz likumdevēja mērķi harmonizēt Latvijas un Eiropas Savienības konkurences tiesību normas un jau ilgstoši atzinusi harmonisku konkurences tiesību normu interpretāciju, izdarot salīdzinošas atsauces uz Eiropas Savienības Tiesas judikatūru vai Eiropas Komisijas tiesību aktiem (sk., piemēram, *Augstākās tiesas 2016.gada 7.janvāra sprieduma lietā Nr. SKA-3/2016 (A43012612) 7.punktu*). Tomēr minētais nenozīmē automātisku ikvienas Eiropas Savienības konkurences tiesību normas un tās interpretācijas vai piemērošanas vadlīniju pārnešanu uz Latvijas tiesību sistēmu.

Ar Padomes 2002.gada 16.decembra Regulas (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (turpmāk – regula Nr. 1/2003), arī dalībvalstu konkurences iestādēm un tiesām ir noteikta kompetence piemērot Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. un 102.pantu (regulā – 81. un 82.pants, ievērojot tās pieņemšanas laikā spēkā esošo līguma redakciju). Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. un 102.panta pārkāpuma gadījumā, ja atbildību par to piemēro dalībvalsts iestāde, tā piemēro dalībvalsts tiesību aktos noteiktos sodus, kā tas redzams no regulas 5.panta. Savukārt regulā ietvertais soda noteikšanas regulējums (23., 24.pants) tiešā tekstā attiecas uz Komisiju.

Augstākā tiesa jau agrāk ir atzinusi, ka, ievērojot principu atšķirību, uz kuriem balstīta pašreizējā Eiropas Komisijas sodu noteikšanas kārtība, lietā, kurā konstatētais pārkāpums neattiecas uz tirdzniecību starp dalībvalstīm, nav *tiešā* veidā piemērojams Līguma par Eiropas Savienības darbību 101.pants un nav pamata izmantot regulas normu interpretāciju kā vadlīnijas nacionālo tiesību normu piemērošanā (Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81.pants), tāpat nav pamata izmantot regulas normu piemērošanai noteiktās pamatnostādnes (*sal. Augstākās tiesas 2015.gada 25.novembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr. SKA-1334/2015 (A43015213) 8.punkts, 2016.gada 12.aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-657/2016 (A43015913) 12.punkts*). Vienlaikus jāpatur prātā, ka minētais ir teikts par soda noteikšanu (kādā apmērā, pēc kādiem principiem tas tiek aprēķināts), bet nevis par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. un 102.pantā ietvertā uzņēmuma (Latvijas tiesībās – tirgus dalībnieka) jēdziena interpretāciju. Kā norādīts iepriekš, ciktāl Latvijas tiesības ir harmonizētas ar Eiropas Savienības tiesībām, *mutatis mutandis* interpretācijā var izmantot arī Eiropas Savienības tiesību

piemērošanas aktus.

Ievērojot minēto, tiesai šajā lietā būtu jāvērtē, vai Konkurences padomes administratīvais akts ir pietiekami pamatots ar Latvijas tiesību normām, neizslēdzot, ka to interpretācijā var izmantot Eiropas Savienības tiesību piemērošanas aktus, ciktāl tas iespējams.

[12] Pārbaudot apgabaltiesas spriedumā ietverto analīzi attiecībā uz atbildības piemērošanu konkrētajā gadījumā, nevar atzīt to par pareizu un pietiekamu.

Apgabaltiesas ieskatā, Konkurences padomes lēmumā nav pienācīgi konstatēts, ka pieteicējas ir veidojušas tirgus dalībnieku, kas ir izdarījis pārkāpumu, un līdz ar to nav konstatēta pieteicēju personiska atbildība par pārkāpumu; to faktiski apliecinot arī Konkurences padomes norādītais, ka pieteicējas nav bijušas dalībnieces pārkāpuma izdarīšanā un uz tām nav attiecināma personiskā atbildība, kā arī Konkurences padomes lēmuma rezolutīvajā daļā neesot norādīts, ka pieteicēju darbībās ir pārkāpums.

Tomēr spriedumā nav vērtētas būtiskas Konkurences lēmuma sastāvdaļas, kurās tieši pamatota pieteicēju atbildība – tostarp Konkurences padomes lēmuma 2.1.sadaļā ietvertais juridiskais pamatojums atbildības piemērošanai mātes sabiedrībām, kā arī 7.7.sadaļā sniegtais pamatojums, šīs atziņas sasaistot ar konkrētajiem lietas apstākļiem.

No sprieduma nav saprotams, tieši kādā veidā apgabaltiesa uzskata par nepieciešamu pierādīt iespēju piemērot atbildību mātes sabiedrībai, ja tā ir tirgus dalībnieka sastāvā. Ir tiesa, ka Konkurences padome pati ir norādījusi, ka mātes sabiedrības pašas personiski nav piedalījušās pārkāpumā un ka uz tām tādēļ neattiecina personisku atbildību, tomēr tas ir jālasa kopsakarā ar pārējo lēmumā ietverto pamatojumu un tirgus dalībnieka jēdziena izpratni. Lai piemērotu atbildību par Konkurences likuma pārkāpumu, nav jākonstatē, ka konkrētā juridiskā persona pati veica tieši tās darbības, kuras veido pārkāpumu. Tās atbildība var izrietēt no tā, ka tā veido tirgus dalībnieku (ekonomisku vienību) un prettiesiskās darbības veikusī persona bija tās ietekmē. Taču to, vai tas tā patiešām ir, apgabaltiesa vispār pēc būtības nav vērtējusi.

Ievērojot minēto, apgabaltiesas spriedums ir atceļams, jo lietā nav pēc būtības pārbaudīti apstākļi par pieteicēju atbildību. Tā kā tas nav darīts, šobrīd atstājami bez ievērības pieteicēju paskaidrojumos ietvertie argumenti par to, ka tās nemaz neīstenoja izšķirošu ietekmi.

[13] Apgabaltiesa ir šo administratīvo lietu izdalījusi no administratīvās lietas Nr. A43009415 atsevišķā tiesvedībā, lai nodrošinātu pieteicēju prasījumu objektīvāku, ātrāku un pareizāku izskatīšanu.

Augstākās tiesas ieskatā, šāds lēmums var liegt pieteicējām pilnvērtīgi īstenot savu tiesību aizsardzību. Lai arī apgabaltiesa ir izdalījusi atsevišķā lietā pieteikumu tieši par pieteicējām noteikto solidāro atbildību, nav saprotams, kā jautājums par pieteicēju atbildību var tikt izskatīts atrauti no lietas, kurā tiek vērtēta to pašu tirgus dalībnieku, kurus veido arī pieteicējas, izdarīts tas pats pārkāpums. Pirms nonākt pie jautājuma, vai un kam ir nosakāms sods, vispirms ir jānoskaidro, vai ir noticis pārkāpums. Tātad arī jautājums par to, kāda ir pieteicēju saikne ar meitas sabiedrībām un to darbībās Konkurences padomes konstatētajiem pārkāpumiem, nav pilnvērtīgi izskatāms atsevišķi no lietas, kurā vērtēts pārkāpums. Turklāt konstatējams, ka lieta Nr. A43009415 vēl nemaz nav izskatīta pēc būtības, un jautājums par pārkāpuma esību vēl arvien nav izšķirts ar tiesas spriedumu.

Šādos apstākļos apgabaltiesai būtu jāapsver, vai šī lieta nav atkal apvienojama ar lietu, kurā tiek pārbaudīta pārkāpuma esība un pieteicēju meitas sabiedrību atbildība.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta pirmās daļas 2.punktu un 351.pantu, Augstākā tiesa

nosprieda

atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2017.gada 7.aprīļa spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese R.Vīduša

Tiesnese Dz.Amerika

Tiesnese I.Višķere